

KS. ADAM SPAŁEK
Instytut Pedagogiki KUL

SPRAWOZDANIE Z III DNI PEDAGOGICZNYCH
W KATOLICKIM UNIWERSYTECIE LUBELSKIM
JANA PAWŁA II

Młody człowiek, żyjący w Polsce na przełomie wieków XX i XXI, często jest zagubiony w relatywizmie aksjologicznym. Niekiedy panicznie próbuje ocalić swoją ciągle wystawianą na próbę tożsamość. Na swoistą „wielobarwność” współczesnego młodego pokolenia ma wpływ wiele czynników, takich jak: nowożytna kultura, sytuacja społeczno-ekonomiczna kraju oraz – co najważniejsze – atmosfera jego domu rodzinnego. W miarę rozwoju cywilizacji młody człowiek podlega wielostronnym wpływom: rodziny, szkoły, Kościoła oraz prasy, radia, telewizji (w tym specjalnych kanałów muzycznych i młodzieżowych), internetu, supermarketów, stadionów sportowych, kin, dyskotek i innych środowisk społeczno-kulturowych. Wszystkie te czynniki – chociaż w różnym stopniu – oddziałują wychowawczo na człowieka w poszczególnych etapach jego rozwoju. Współcześnie bardzo trudno jest ochronić młodego człowieka przed wszystkimi niebezpieczeństwami, które zakłócają jego proces rozwojowy. Nie można go całkowicie odizolować od destrukcyjnych wpływów negatywnych oddziaływań. W takiej sytuacji można tylko szukać sprzymierzeńców w przekazie właściwej hierarchii wartości oraz prawdy o człowieku i jego godności, co niewątpliwie stworzy warunki sprzyjające właściwemu wychowaniu.

Wychodząc naprzeciw potrzebom współczesnej młodzieży, Koło Naukowe Studentów Pedagogiki już po raz trzeci zorganizowało 15 maja 2006 r. w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim im. Jana Pawła II Dni Pedagogiczne. Problematykę sympozjum podyktowała współczesna rzeczywistość, w której bije się na alarm wobec rosnącej patologizacji młodzieży. Wiodący temat ujęto następująco: „Pedagog wobec młodzieży zagrożonej marginalizacją życia społecznego”. Zagadnienia poruszane w poszczególnych wystąpieniach koncentrowały się wokół współczesnych zagrożeń, jakie stoją przed młodym pokoleniem (np. alkoholizmem, narkomanią, przemocą w rodzinie, zagrożeniem sektami), by w konkluzji przeciwstawić narastającej patologizacji pedagogiczne wzorce humanizmu chrześcijańskiego.

Słowo wstępne wygłosiła prezes Koła Naukowego Studentów Pedagogiki KUL Aleksandra Stasińska. Otwarcia sympozjum dokonał dziekan Wydziału Nauk Społecznych – prof. dr hab. Andrzej Sękowski. Następnie głos zabrała kurator Koła Naukowego Studentów Pedagogiki KUL – dr Franciszka W. Wawro. Oba wystąpienia dobitnie akcentowały potrzebę takich spotkań oraz wyrażały uznanie dla studentów za inicjatywę i organizację Dni Pedagogicznych. Narastający problem wychowawczy i patologizacja młodego pokolenia – podkreślano – skłaniają do refleksji i podejmowania konkretnych kroków pedagogicznych w procesie socjalizacji tych, którzy zagubili na pewnym etapie swojego życia poczucie właściwej hierarchii wartości.

Pierwszej części obrad przewodniczyła prof. dr hab. Kazimiera Krakowiak. Sesję rozpoczął Jerzy Wielguszewski – doświadczony lekarz, ordynator Oddziału Leczenia Alkoholowych Zespołów Abstynencyjnych przy Szpitalu Neuropsychologicznym w Lublinie. Temat wystąpienia brzmiał: „Alkoholizm – jego uwarunkowania oraz prewencja i terapia”. Prelegent w sposób syntetyczny zanalizował temat z perspektywy diagnozy psychologicznej i pedagogicznej, wskazując następnie na konkretne sposoby oddziaływania terapeutycznego. W ciekawy sposób osadził swój referat w literaturze przedmiotu, wzbogacając go o najnowsze badania naukowe.

Problematyka alkoholizmu w społeczeństwie nie jest czymś nowym, jednakże przerażający jest fakt, iż w ostatnim czasie gwałtownie nasilił się wzrost spożycia alkoholu, zwłaszcza wśród młodzieży. Aktualnie w Polsce jest od około 800 tys. do miliona osób uzależnionych od alkoholu, natomiast osób pijących alkohol w sposób dotkliwy dla zdrowia jest około 300 tys. Wpływ na to mają czynniki techniczne, ekonomiczne, społeczne i społeczno-ekonomiczne. Statystyka wykazuje, że należy się liczyć ze wzrostem chorób związanych z nadużywaniem alkoholu. Wśród najczęściej występujących są choroby związane z uszkodzeniem centralnego układu nerwowego, układu somatycznego, stopniem emocjonalności człowieka, licznymi zaburzeniami klinicznymi, a przede wszystkim zaburzeniami psychicznymi, które nierzadko kończą się głęboką depresją, zaburzeniami lękowymi, majaczeniem czy nawet psychozą. Atakują one głównie fizyczny, psychiczny, duchowy i społeczny obszar funkcjonowania człowieka. Stwierdzenie współwystępowania zaburzeń psychicznych z zespołem uzależnienia od alkoholu nazywamy podwójną diagnozą. Mogą ją orzec lekarze wraz z zespołem terapeutycznym. Skutki chorób sprzężonych z alkoholem mogą być – i często są – dalekosiężne. Kończą się przemocą w rodzinie, kalectwem osoby uzależnionej, a nawet morderstwem w wypadku objawów afektywnych czy samobójstwem jako odpowiedzią na lęk i depresję. Badania naukowe potwierdzają tę zależność: w 2005 r. 25% samobójstw popełniły osoby uzależnione od alkoholu, zaś 5 tys. zabójstw było skutkiem nadmiernego spożycia alkoholu.

Doktor Wielguszewski wskazał na potrzebę prowadzenia właściwej profilaktyki oraz podejmowania działań terapeutycznych. Obejmują one trzy fazy. Pierwsza – to właściwa informacja, druga – leczenie, a trzecia – rehabilitacja. Zwrócił uwagę szczególnie na leczenie, wyróżniając leczenie otwarte lub zamknięte (indywidualne i osobowe podejście do pacjenta), hospitalizowane, farmakologiczne, ambulatoryjne. Podkreślił rolę bliskich w resocjalizacji osoby uzależnionej i znaczenie świetlic socjoterapeutycznych, punktów konsultacyjnych dla uzależnionych i punktów informacyjno-pomocowych. Wskazał na pozytywne oddziaływanie wspólnot terapeutycz-

nych (samopomocowy ruch AA) i budzenie świadomości tragicznych skutków nadużywania alkoholu. Ważnym elementem w procesie wychodzenia z uzależnienia lub współuzależnienia alkoholowego jest również odwoływanie się do określonego systemu wartości, zwłaszcza religijnego, egzystencjalnego i rodzinnego.

Referat dra Wielguszeńskiego rzucił nowe światło na problematykę uzależnień, zwłaszcza wśród młodzieży. Autor trafnie wskazał na traumatyczne skutki nadużywania alkoholu. Pobudził wyobraźnię pedagogiczną słuchaczy – tak w odniesieniu do zagadnień związanych z profilaktyką alkoholizmu, jak i do konieczności podejmowania natychmiastowej terapii w tej dziedzinie. Równocześnie, jak można było zauważyć w późniejszej dyskusji, otworzył „puszkę Pandory” współczesnych uzależnień, które stają się wyzwaniem dla pracy pedagogicznej.

Drugi referat w sesji przedpołudniowej był poświęcony problematyce: „Przemoc w rodzinie – charakterystyka zjawiska oraz stosowanie metody interwencji i terapii”. Zagadnienie to przedstawiła mgr Jadwiga Kuśmierska, certyfikowany specjalista ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, pracownik Specjalistycznej Poradni Psychoprofilaktyki i Terapii Rodzin im. W. Fijałkowskiego. Problematyka poruszona w tym wystąpieniu w dużej mierze nawiązywała do zagadnienia wcześniej omawianego, stanowiąc niejako jego kontinuum. Zjawisko przemocy w rodzinie, często skutek alkoholizmu, dotyka dziś wiele rodzin. Zostawia na ich członkach niegojące się rany psychiczne, moralne i duchowe. Autorka referatu, sięgając do dorobku swojej pracy zawodowej z ofiarami i sprawcami przemocy, naszkicowała program terapii psychologiczno-pedagogicznej. Przywołując na myśl konkretne przykłady z poradni psychologicznej, demaskowała funkcjonujące mechanizmy agresywnych postaw w stosunku do drugiego człowieka, które przejawiają się najczęściej w przemocy: fizycznej, psychicznej, seksualnej i ekonomicznej. Przemoc jest zawsze formą manifestowania władzy wobec słabszych. Ten aspekt nierównowagi sił karze traktować człowieka – osobę w sposób przedmiotowy, odbierając mu prawo do wolności, godności i poczucia bezpieczeństwa. Ta sytuacja może wzmacniać w pokrzywdzonym akty desperacji, które jeszcze bardziej pobudzają mechanizmy psychiczne do odreagowywania agresją na agresję. Referentka wskazała konkretne formy oddziaływań profilaktycznych i terapeutycznych. Przede wszystkim pomoc powinna koncentrować się na edukacji rodzin, szkół i środowisk, w których najczęściej przebywają dzieci potencjalnie narażone na akty agresji i przemocy. W przypadku nasilającej się agresji w danym środowisku oddziaływania psychologiczno-pedagogiczne powinny zmierzać do izolacji dziecka ze środowiska patologicznego, dając mu poczucie bezpieczeństwa i warunki dobrego rozwoju. Prelegentka zwróciła też uwagę na obowiązujące standardy prawne, które do końca nie rozwiązują problemu przemocy w rodzinie. Obowiązująca ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie wymaga w dużej mierze nowelizacji ze względu na pojawiające się coraz to nowsze formy przemocy społecznej. Zaostrzenie przepisów prawnych może ograniczyć wskaźnik spożycia alkoholu i innych używek, a co za tym idzie – podnieść morale funkcjonowania wielu rodzin.

Referat wyraźnie nawiązywał do doświadczenia zawodowego Autorki zdobytego w poradni psychologicznej. Jej uwagi, wnioski i propozycje dla przyszłej pracy pedagogicznej były o tyle cenne, że pochodziły nie tylko z podręczników, ale przede

wszystkim ze spotkania z konkretnym człowiekiem, bardzo często skrzywdzonym przez najbliższych.

Sesję popołudniową zdominowała tematyka sekt, której przeciwstawiono w dalszej części obrad pedagogiczne wzorce humanizmu chrześcijańskiego – jako antidotum na rosnącą inwazję zła. Sesji przewodniczył prof. dr hab. Piotr Gach. Zasadniczy referat wygłosił mgr Dariusz Kuncewicz – pracownik Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Lublinie. Temat wystąpienia sformułowano następująco: „Sekty – skala zagrożenia i dotychczasowe doświadczenia w przeciwdziałaniu”. Autor referatu wskazał najpierw na obszary zagrożone inwazją sekt, których aktywność można dostrzec w państwie, gospodarce, szkole, rodzinie, a nawet w Kościele. W każdym z tych obszarów centralną rolę odgrywa konkretny człowiek jako potencjalna ofiara sekty. Człowiek „uwikłany” w sektę poszukuje w niej kompromisu między autonomią a zabezpieczeniem wsparcia w strukturze społecznej. Trudno oszacować liczbę sekt w Polsce. Narastająca w ostatnim czasie medialna propaganda wokół kościoła scjentologów czy kościoła Moona, każe ciągle mieć się na baczności w obliczu rosnącej liczby innych wyznań. Prelegent wskazał na 300 sekt prężnie działających w Polsce, gdzie corocznie notuje się ponad 1000 przypadków „uwikłanych” w te środowiska. Z psychologicznego i pedagogicznego punktu widzenia ważny jest zarówno motyw, jak i mechanizm wstępowania do sekty. Autor stwierdził, że najczęstszymi powodami są: brak stabilności środowiska rodzinnego, problemy osobiste i rodzinne, alkoholizm, narkomania i inne używki, przemoc w rodzinie, brak głębszego zakorzenienia we wspólnotach i ruchach Kościoła katolickiego. Mechanizm oddziaływania sekty jest prosty i zazwyczaj podobny w większości tego rodzaju ruchach religijnych. Przeważnie obejmuje on następujące etapy: szczególne zainteresowanie osobą (adeptem do sekty), udzielona pomoc duchowa i materialna, dostarczanie poczucia akceptacji, bezpieczeństwa, wartości siebie, wiary we własne siły oraz szczególna (najczęściej permanentna) obecność przy osobie werbowanej.

Pomoc osobom zwerbowanym, jak i potencjalnym „ofiaram” sekt, autor przedstawił w trzech modelach. Pierwszy model – dogłębna informacja o sekcie (*refleksja, w jakie środowisko się wchodzi*). Drugi model – psychoedukacja (*jak to się stało, że znalazłem się w takim środowisku*). Trzeci model obejmuje: diagnozę i terapię naprawczą sytuacji i problemów, które sprowokowały do wejścia w szeregi sekty (*wstąpiłem do sekty, ponieważ.....*). Prelegent oparł swoje wystąpienie na doświadczeniu pracy psychologiczno-pedagogicznej z osobami, które „po przejściach” i rozczarowaniach rozpaczliwie poszukiwały pomocy i wsparcia. Dyskusja, jaka wywiązała się po wystąpieniu Kuncewicza, świadczyła o ogromnym zainteresowaniu młodzieży problematyką sekt. Można zatem wnioskować, że jest szczególnie bliska młodemu pokoleniu pedagogów. Odpowiadając na to zapotrzebowanie, warto zatem uwzględnić tę tematykę w przyszłorocznych Dniach Pedagogicznych, poszerzając zagadnienie o nowe aspekty.

Promotorem ostatniego referatu, który zwieńczył tegoroczne Dni Pedagogiczne, był mgr Marek Kamiński – wizytator Archidiecezjalny ds. Wychowania przy Kurii Biskupiej w Lublinie. Wystąpienie dotyczyło „Pedagogicznych wzorców humanizmu chrześcijańskiego”. Koncepcja wystąpienia, oparta na personalistycznej wizji wy-

chowania Jana Pawła II, została mocno osadzona w strukturach papieskiej encykliki *Redemptor hominis*.

Całe nauczanie Jana Pawła II związane jest z wychowaniem „Nowego Człowieka” z uwzględnieniem jego wielkości i godności jako osoby. Pedagogika personalistyczna przyjmuje jako główne zadanie wprowadzenie wychowanka w świat wartości, które stanowić powinny podstawę do oceny rozmaitych zjawisk, a potem podejmowania zgodnych z nimi decyzji. Ma się to dokonać na drodze ciągłego samowychowywania do prawdziwego człowieczeństwa. Cała pedagogika humanistyczna winna zatem postawić swój fundament na paradygmacie edukacji podmiotowej, w której mają być tworzone warunki do wielostronnego rozwoju osobowości młodego pokolenia. Człowiek w pełni wychowany, dojrzały jest w stanie wychować sam siebie, kształtować swoje życie dzięki myśleniu i kierowaniu swoim rozwojem, opierając się na właściwym systemie wartości. Komunikacyjny i społeczny wymiar człowieka stanowi też źródło moralnej odpowiedzialności za siebie i drugiego człowieka. Ta odpowiedzialność rodzi się z gruntownego poczucia wartości osoby i jest wyrazem troski o zachowanie jej godności. Te dwa obowiązki są ze sobą ściśle powiązane. Również odniesienie człowieka do Boga i ukazanie całej relacji na płaszczyźnie stwórczo-zbawczej pozwala dopełnić całościowy obraz człowieka. Bóg nie tylko nie jest rywalem człowieka, ale pozwala mu zrealizować się w pełni na swój obraz i podobieństwo, dosięgając szczytów świętości. Pedagogika chrześcijańska skłania zatem do ciągłego otwierania się na działanie przemieniającej Łaski Chrystusa.

Prelegent wskazał również w swoim wystąpieniu na współczesne zagrożenia, jakie stoją w opozycji do humanizmu chrześcijańskiego, na rosnący konsumpcjonizm i sekularyzację. Podkreślił narastającą obojętność wobec grzechu i zła. Zwrócił też uwagę na problemy współczesnej rodziny, która przeżywa kryzys miłości.

W drugiej części referatu mgr Kamiński poparł referowaną teorię świadectwem życia Katarzyny i Pawła Więclawskich, zadając uczestnikom sesji pytania dwa ważne pytania: „Czy we współczesnym świecie można żyć zgodnie z nauką Jana Pawła II” oraz czy humanizm chrześcijański można realizować w codziennym życiu. Autor stwierdził, że życie Katarzyny i Pawła Więclawskich miało ogromny walor humanistyczny i religijny. Ów humanizm nie brał się znikąd, był wynikiem głębokiego czerpania ich obojga ze skarbnicy wartości chrześcijańskich. Czuli na niesprawiedliwość, brali w obronę każdego, kto zwracał się do nich po pomoc i radę. Będąc cały czas „w drodze”, nie chcieli przegapić żadnego natchnienia chrześcijańskiej miłości. Oddając się posłudze drugiemu człowiekowi w rozmaitych akcjach pedagogicznych, starali się – w myśl Jana Pawła II – budować wokół siebie cywilizację miłości. Nie przestawali przy tym być wzorowymi małżonkami i dobrymi rodzicami. Zginęli tragicznie, można powiedzieć „w pół drogi” swojego życia. Odeszli do wieczności w opinii świętości. Pozostawili jednak po sobie coś, co pozwala im nadal być wśród rodziny, bliskich i przyjaciół, pozostali poprzez Miłość.

W swoim pięknym i sugestywnym wystąpieniu mgr Kamiński przedstawił dobrą syntezę humanizmu chrześcijańskiego, opierając go na normie personalistycznej Jana Pawła II. W trafny sposób osadził go w realiach współczesności. Ubogacając swoje dywagacje świadectwem życia państwa Więclawskich, zwrócił naszą uwagę na fakt,

że nie tylko można, ale i należy budować w swoim życiu i środowisku cywilizację miłości opartą na chrześcijańskim systemie wartości.

*

Można stwierdzić, że III Dni Pedagogiczne dotknęły w sposób interdyscyplinarny najbardziej wrażliwych sfer życia współczesnego młodego człowieka. Zaprezentowane wystąpienia pozwoliły uczestnikom obrad dostrzec przyczyny, uwarunkowania i przejawy trudności, z jakimi boryka się współczesny człowiek i rodzina. Pomogły lepiej zrozumieć wewnętrzny świat ducha młodego człowieka stojącego na rozdrożu swoich wyborów religijnych. Wskazały konkretny model postępowania pedagogicznego wobec młodzieży zagrożonej marginalizacją. Najważniejszą sprawą jest przyjęcie właściwego układu odniesienia, osadzonego na wartościach chrześcijańskich. Poruszane zagadnienia nie tylko poszerzyły zakres teoretycznych wiadomości dotyczących omawianych zjawisk, ale i wskazywały na konkretne rozwiązania oraz ukazywały nowatorskie formy i metody oddziaływań terapeutycznych. Prezentowana problematyka, mocno osadzona w codziennym życiu, pobudziła uczestników do żywej dyskusji i dzielenia się z innymi własnymi przemyśleniami.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że III Dni Pedagogiczne nie były tylko suchą prezentacją teorii. Uczestniczący w nich referenci dzielili się spostrzeżeniami z własnej bogatej praktyki, natomiast słuchacze – poprzez aktywny udział w dyskusjach i dzielenie się swoim doświadczeniem – współtworzyli wnioski z sympozjum. Poruszane podczas tegorocznych Dni Pedagogicznych problemy nie wyczerpują w pełni zagadnienia zawartego w temacie sympozjum. Przybliżają jedynie aktualne problemy współczesnej młodzieży. Trudności, z którymi boryka się na co dzień młody człowiek, wybierając, co jest ważne, a co mniej ważne, pokazują, że jest to rzeczywistość, do której potrzeba im dobrego przygotowania teoretycznego i empirycznego. Jak ma sprostać temu zadaniu rodzina, szkoła, Kościół? Nowa epoka, w której wzrastają młodzi, stawia wyzwanie, by zasadniczy system wartości transcendentnych i nietranscendentnych przekazać w inny sposób niż poprzednim pokoleniom. Kto i jakie metody może wykorzystać w tym przekazie, jak dostosować je do świata XXI wieku lub czym je zastąpić w oddziaływaniach pedagogicznych – to pytania, na które należałoby odpowiedzieć podczas kolejnych Dni Pedagogicznych.